

Jeremy Henzell-Thomas

FUQIA E ARSIMIT

FUQIA E ARSIMIT

Jeremy Henzell-Thomas
Fuqia e Arsimit (Albanian)

Titulli original
The Power of Education, The International Institute of Islamic Thought, 2018

Copyright © 2018 The International Institute of Islamic Thought, Herndon

Botimi i parë në gjuhën shqipe. Copyright © 2020 The International Institute of Islamic Thought, Herndon

Ky libër është e drejtë e autorit. Në varësi të përjashtimit ligjor dhe në dispozitat e marrëveshjeve përkatëse të licencimit kolektiv, asnjë riprodhim i asnjë pjese nuk mund të bëhet pa lejen me shkrim të botuesve.

PËRKTHIMI: Astrit Hykaj

BOTUES: Instituti Shqiptar i Mendimit dhe i Qytetërimit Islam, www.aiitc.net

REDAKTIMI SHKENCOR: Ardian Muhaj

KORREKTIMI LETRAR: Oriola Sula

REDAKTOR TEKNIK: Suhejb Xhemali

SHTYPI NGA: Shtypshkronja dhe Shtëpia Botuese 'Mileniumi i Ri',

Autostrada Tiranë - Durrës, km 26, Cel: +355 672063702,

Email: info@milenumiri.al, web: www.milenumiri.al

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Henzell-Thomas, Jeremy
Fuqia e arsimit / Jeremy Henzell-Thomas ; përkth. Astrit Hykaj. -
Tiranë : Instituti Shqiptar i Mendimit dhe i Qytetërimit Islam, 2020
45 f. ; 21 cm.

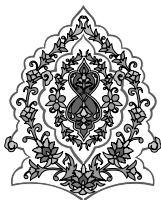
Tit. origj.: The power of education

ISBN 978-9928-126-30-6

1.Arsimi 2.Edukimi moral 3.Vlera sociale

37
2 -47

Jeremy Henzell-Thomas

FUQIA E ARSIMIT

Përkthimi:
Astrit Hykaj

Tiranë, 2020

Botimi i këtij libri u mbështet nga Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam (IIIT) dhe Qendra për Studime të Avancuara (CNS).

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE.....	7
SOKRATI DHE FUQIA E TË PYETURIT	11
KËRKIMI I HAPUR DHE MËSIMI PËRGJATË JETËS.....	16
TËRËSIA, COPËZIMI DHE VETËNDRYSHIMI.....	18
ZGJERIMI I HORIZONTIT TË DIJES NJERËZORE.....	20
HAPJA DREJT TEJLËNDORES.....	23
SHUMËLLOJSHMËRIA DHE GJALLËRIA E TEJSKAJSHME	25
RREGULLIMI I SHKOLLIMIT	29
MËSIMET E GABUARA - MENDËSITË E KUSHTËZUARA - DYZIMET-KEQPERCEPTIMET	33
PËRMBUSHJA E AFTËSIVE NJERËZORE	37
PËRSOSMËRI PËRMES SHPIRTIT	39

PARATHËNIE

Nisma *Përparimi i Arsimit në Shoqëritë Muslimane (AEMS)*, lindi si pasojë e njohjes së shumë mangësive e sfidave, me të cilat arsimi përballet në ditët e sotme. Pas takimeve të njëpasnjëshme, në bashkëpunim me qendrën “Wilson”, në datat 9-10 dhjetor 2013, në Uashington u mbajt takimi dyditor me temë: “Reforma e arsimit të lartë në shoqëritë muslimane”. Takime të tjera të rëndësishme u zhvilluan më pas, në vitin 2014, në Britaninë e Madhe, të mbajtura nga Zyra e IIIT në Londër, të cilat çuan në botimin e dy punimeve shkencore të rëndësishme nga Profesor Abdelwahab El-Affendi dhe Dr. Jeremy Henzell-Thomas. Më vonë, këto punime u ndërthurën në një punim të vetëm nga Profesor Ziauddin Sardar, me titull: “Nga Islamizimi tek integrimi i njohurive: Rimendimi i reformës në arsimin e lartë”. Një takim i dytë, me titull “Reforma e arsimit në shoqëritë muslimane”, u mbajt në Turqi, në datat 18-19 mars 2016, organizuar nga Fakulteti i Teologjisë, në Universitetin e Stambollit, në bashkëpunim me MAHAY. Një numër tryezash të rrumbullakëta pune janë mbajtur për këtë çështje, gjatë viteve 2015-2017, në Londër, Stamboll, Konja, Uashington, Bruksel, Cape Town e gjetkë.

Rimendimi i Reformës në Arsimin e Lartë, nga Ziauddin Sardar dhe Jeremy Henzell-Thomas, u botua në vitin 2017, si pjesë

e botimeve në seri nga AEMS, i ndjekur nga një tjetër botim, në vitin 2018, si përmbledhje e shkurtuar. *Leximet e kohëve pasnormale*, pikëpamjet e të cilit përqendrohen në arsim, po botohet në bashkëpunim me Qendrën për Politikën e Studimeve të së Ardhmes. Një tjetër hulumtim me temë: *Mësimi i fëmijëve – një këndvështrim moral, shpirtëror dhe tërësor në përparimin arsimor*, nga Ann El-Moslimany, është në botim e sipër.

Një mendje e arsimuar, është një mendje e fuqishme, nga ku buron edhe arsyeja e titullimit të këtij punimi “Fuqia e Arsimit”. Kështu që natyra dhe veçoritë e këtij arsimimi kanë një rëndësi përtej përfitimit të njohurive, për hir të njohurive. Me fjalë të tjera, arsimimi në thelb është më shumë se thjesht një zhvillim mendor, pasi e zbulon shoqërinë.

Ai i hap rrugën shumë dukurive që ndikojnë në të ardhmen e shoqërisë, individit dhe të mbarë njerëzimit në përgjithësi. Kjo është dhe arsyeja që arsimi shndërrohet në një fushë jetësore, për sa i përket rimendimit të vazhdueshëm, rijetësimit dhe zhvillimit.

Duke zbuluar këto pjesë përbërëse, nisma e AEMS synon t’u japë vlerë dhe përmbajtje zhvillimeve mendore si dhe ta lartësojë marrjen e diturive, përtej mënyrës pasive dhe mësimëve sipas rregullave të caktuara, drejt kërkesave të cilat synojnë më të mirën, qoftë nga ana vetjake, qoftë për mbarë njerëzimin. Një përpjekje e tillë, detyrimisht çon në marrjen parasysh të shumë pikëpamjeve në lidhje me arsimin, pa harruar vetarsimimin, si më të rëndësishmin nga të gjithë. Ajo çfarë ka rëndësi thelbësore, është riparimi i moralit, vlerave dhe parimeve të gjithësisë, si dhe jetësimi i një mënyre jetese gjithnjë e më shumë e përqendruar te të mirat materiale dhe përparimi vetjak, si qëllimi kryesor i gjithçkaje të mësuar dhe të përcaktuar si e vlefshme. Është e rëndësishme t’u bëhet me dije studentëve rëndësia e vlerësimit dhe e mirëkuptimit të faktit se sa madhështor dhe bujar është, në të vërtetë, qëllimi i arsimimit, të ngjallë tek ata një rishikim të

moralshëm të respektit të ndërsjellë, të përgjegjësisë shoqërore dhe mëshirës. Kjo mund të kërkojë një rimendim të rregullave të qenësishme dhe rizbulimin e rregullave të reja, si dhe një punë të lidhur ngushtë me njohuritë dhe ligjërimet e deritanishme, duke marrë parasysh rregullat morale dhe sjelljet e shoqërisë. Gjithashtu, do kërkojë rishikimin e udhërrëfyesit të parimeve mbi të cilat veprohet, ndërtimin e themeleve të ngrehinës shoqërore dhe veçorisë shpirtërore.

Në vend të një këndvështrimi dritëshkurtër dhe përjashtues, AEMS e pranon ndashmërinë dhe shumëllojshmërinë e rrjetit ndërveprues bashkëkohor mbarëbotëror dhe ka për qëllim zëvendësimin e qasjeve të njëanshme, duke ndjerë të nevojshëm kuptimin, në mënyrë më krijuese dhe të zgjeruar, të vërtetësisë jetësore, e cila në vende të ndryshme dhe tradita të ndryshme përjetohet në mënyra të ndryshme. Ky punim shkencor është botuar për herë të parë në numrin 14 “Power”, të revistës *Critical Muslim*, prill-qershor 2015. Megjithëse mendimet dhe idetë e paraqitura i përkasin autorit, ai është botuar si pjesë e projektit AEMS, si një punë në shqyrtim të vazhdueshëm, me qëllim nxitjen e mendimeve mbi gjithëpërfshirjen dhe çështjet e tjera të ngritura aty.¹

1 Në lidhje me arsimin, kam kristalizuar aty-këtu ide të ndryshme, të shprehura në punimet e mia të tjera shkencore, duke përfshirë si vijon: *Foreword to Zahra Al Zeera, Wholeness and Holiness in Education: An Islamic Perspective* (Richmond: International Institute for Islamic Thought, 2001); *Passing Between the Clashing Rocks: The Heroic Quest for a Common and Inclusive Identity*, *The Journal of Pastoral Care in Education*, 22:3 (2004), fq. 35-44; *Thinking Skills: Engaging the Intellect Holistically*, *Islamica*, Issue 15 (2005); *Thinking Outside the Box*, *Islamica*, Issue 16 (2006); *Key Elements of Holistic Education*, *Islamica*, Issue 17 (2006); *Muslim Youth and the Renewal of Core Human Values: The Centrality of Education*, AMSS Conference, *Muslim Youth: Challenges, Opportunities and Expectations*, University of Chester, 2009; *Islam and Human Excellence*, referimi kryesor Goldman Sachs Eid event, London, 3 shtator 2010; *Islamic Education: Cosy Corner, Lame Duck, Model of Compliance, or Beacon of Excellence?*, in *Contextualising Islam in Britain II*, a report compiled (with Professor Yasir Suleiman) for DCLG (University of Cambridge, 2012).

SOKRATI DHE FUQIA E TË PYETURIT

Ndërkohë që po shkruaja këtë punim shkencor, për herë të parë në mbarë botën u botua në ballinën e gazetës “*The Times*”, njoftimi se Muzeu Britanik kishte lejuar që të dilnin nga Londra për herë të parë, pjesë të skulpturave të Panteonit për t’i huazuar në Muzeun e Eremiteve të Shën Pjetërburgut.² Shkrime të tjera, njëra pas tjetrës, në faqet e gazetës zbulonin ndikimet e shfaqjes së kësaj veprë arti në muzeun e themeluar më 1764, nga Katerina e Madhe, për t’i dhënë mundësi Rusisë të bëhej pjesë e Rilindjes Europiane. Sigurisht që vendi i shpalesjes është tepër simbolik, në një kohë kur dita-ditës po rritet frika e një lufte të re të ftohtë midis Kremlinit dhe Perëndimit. Neil Mc. Gregor, drejtori i Muzeut Britanik, beson vërtetë se marrëdhëniet midis muzeve janë një shembull i fuqisë së kulturës në ndërtimin e urave mes kombeve. Aq më tepër, në kohë tensionimi e krisjesh politike.

Një skulpturë në trajtë perëndie, e huazuar në Muzeun e Shën Pjetërburgut, mendohet të përfaqësojë lumin Ilisos, një nga buriemet që në lashtësi rridhte pranë Athinës. Sipas Platonit, siç e përkruan Mc. Gregor, këtu ishte vendi ku: “Sokrati bisedoi me Fedrën,

2 Lajmi i huazimit të Mermerëve Elgin nga Muzeu Hermitage, doli në *The Times*, më 2014/12/5.

nën hijet e freskëta të pemëve, të rritura përgjatë bregut të lumit, duke shqyrtuar vlerën e bukurisë dhe moralitetin e dashurisë”. Si e tillë, ajo bisedë “mishëron vlerat qendrore të bashkëbisedimit dhe qasjes, të cilat nënvizojnë edhe sot idealet e mendjeve kureshtarë dhe lirinë politike” dhe kjo është “një shenjë shprehëse e vlerave kyçe të të dyjave, Athinës së Lashtë dhe Rilindjes Europiane”.

Unë nuk kam për qëllim të zhvlerësoj apo të hedh në erë parimin thelbësor të Mc. Gregor për shenjtërinë e qasjes së mendimeve mbi të vërtetën. Përkundrazi, dua ta marr atë si një formulë të vërtetë dhe themelore, në lidhje me ato që do të them rreth fuqisë së arsimimit. Megjithatë, është mirë të mbahet mend, se Sokrati u dënua me vdekje, sipas Platonit, ngaqë ishte “njeriu i mërzitshëm” për shtetin, ngacmuesi që pickon kalin në ecje e sipër, “ferra në mish” etj. Më është kujtuar përcaktimi i hapjes së punës shkencore të Ziauddin Sardar në botimin e fundit të revistës *Critical Muslim*, në lidhje me rrezikun e “mendimit të lirë”.³

Ai shkruan: “Mendimtarët e lirë shihen si të rrezikshëm, thjesht sepse mendimi i lirë sfidon mendimin tradicional e zakonor, si dhe këndvështrimin mbizotërues. Mënjanimi apo përjashtimi, – vazhdon ai, - janë pasoja jo dhe aq të befasishme, që bien mbi ata që sfidojnë. Në rastin e Sokratit, qytetarët e spikatur të Athinës u bënë të dukeshin të cekët, përballë zgjuarsisë së tij vetëkundërshtuese në pamje të jashtme. Një nga mëkatet e tij kryesore, si filozof kritik, social e moral, u gjykua të ishte mungesa e besimit (mosbesimi në “perënditë” e shtetit). Mirëpo duhet ta mbajmë mend gjithmonë, që Sokrati nuk ishte një ngatërrestar i vetënxitur a i mahnitur nga zgjuarsia dhe dituria e tij, apo nga paqartësia krijuese dhe thelbësore e mendjehollësisë së tij. Dhe as nuk e kishte kthyer mendimin e lirë në vetvete, në një farë lloj ideologjie fetare, përmes së cilës të fshihte të ashtuquajturat

3 Studimi nga Ziauddin Sardar në mendimin e lirë është: “The Circumference of Free Thought”, *Critical Muslim (Dangerous Freethinkers)*, October-December 2014, fq. 3-14.

mendime “përparimtare”, në kundërshtim me besimin fetar dhe ‘bestytnitë’. Nëse ai do të ishte mes nesh sot, nuk do ta shikonim si përkrahës dhe servil të gjunjëzuar, përballë fitores së “vlerave të Rilindjes”, “shtetit laik”, “materializmit shkencor”, apo çfarë-dolloj fundamentalizmi tjetër, qoftë laik apo fetar.

Gjithashtu, Sokrati do kishte qenë njeriu i fundit që të lëvdohej me vetëpëlqimin e figurës së vet. Ai jo vetëm që nuk kishte as edhe më të voglën kërshtëri për të qenë njeri me famë, por gjithashtu e pranonte thellësinë e padijes së vet. Siç e pranon edhe Sardar: “I dituri e di që përlësia është një kusht paraprak për të kuptuar vërtetë”. Ajo çfarë i bëri të mos ndjeheshin mirë të spikaturit e Athinës, ishte mënyra me të cilën Sokrati arsyetoi shpalljen e orakullit të Delfit. I pyetur, nëse ka më të mençur se Sokrati, orakulli u përgjigj se askush nuk ishte më i mençur se ai. Ngaqë Sokrati besonte se nuk zotëronte kurrfarë zgjuarsie, ai e interpretoi këtë si absurde dhe vazhdoi ta vinte në provë gjëgjëzën (me qëllim që ta hidhte poshtë), duke vënë në pikëpyetje mençurinë në përgjithësi të qytetarëve të zgjedhur të Athinës. Ai doli në përfundimin se, ndërkohë që njerëzit e ashtuquajtur të mençur e mendojnë veten e tyre si të mençur, kur nuk janë, ai vetë e dinte se nuk ishte aspak i mençur dhe kjo, në mënyrë paradoksale, e bëri më të mençurin, ngaqë ishte i vetmi i vetëdijshëm, në lidhje me padijen e tij. Ai e kuptoi se orakulli kishte pasur të drejtë.

Apologjia e Platonit përshkruan mbrojtjen e Sokratit para 500 gjyqtarëve, me një gojëtari të pashembullt.⁴ Kjo “mbrojtje” nuk është aspak një shfaqësim, por, sipas Russell Bosworth, një pranim tronditës i “meritave të një jete me vetëdije, të përkushtuar ndaj kujdesit të shpirtit, zbulimit të mençurisë dhe besnikërisë ndaj të vërtetës”.⁵

4 *Apologjia e Platonit*, përkthyer nga Benjamin Jowett, mund të lexohet në: <http://classics.mit.edu/Plato/apology.html>.

5 Disa pasqyrime të përmbledhura nga Russell Bosworth, lidhur me trashëgiminë kulturore të Sokratit, mund të gjenden në: <http://www.philosophyworks.org/content/lives-plato-and-socrates> (accessed 8/12/14).

Thomas Merton, një ëndërrimtar dhe kristian me ndikim të madh, pjesëmarrës politik, largpamës dhe njeri i letrave, shkruan me një thellësi të adhurueshme, mbi ndërjegjësimin mendor e vetjak të nevojës së mishërimit të asaj që dimë dhe të asaj që mendojmë në drejtimin e jetëve tona: “Veprimtaria e duhur e njeriut nuk është dëlirësisht mendore, ngaqë njeriu nuk është thjesht një mendje e shkëputur nga trupi. Fati ynë e përcakton që ne të jetojmë atë që mendojmë, sepse, po nuk jetuam atë që dimë, as që do ta dinim se cili do të ishte fati ynë”.⁶ Nëse kërkon në Google: “Fuqia e Arsimit”, një nga dhjetë shkrimet e para, nga rreth gjysmë miliard shkrime, është ai i *Deutsche Welle*, i cili na tregon se: “Arsimim do të thotë më shumë sesa të marrësh njohuri. Arsimi fuqizon njerëzit për të zhvilluar personalitetin dhe për të qenë politikisht të përfshirë. Kjo nuk është gjithmonë në interesin e sundimtarëve...” *Deutsche Welle* vazhdon, duke thënë se: “Arsimimi është një e drejtë themelore e njeriut dhe një fuqi çliruese për zhvillimet politike, demokracinë dhe drejtësinë shoqërore, që fuqizon njerëzit për të diskutuar rreth teprimeve dhe keqpërdorimit të pushtetit nga sundimtarët dhe qeveritarët, si dhe për të fituar të drejtën mbi përfytyrimin e së ardhmes së pashtrembëruar.”⁷

Çelësi i kësaj është ballafaqimi i zhvillimeve vetjake me qëndrueshmërinë, kundrejt përpjekjes për t’i detyruar njerëzit t’i binden shtetit, si dhe veprimtarinë për liri e drejtësi shoqërore. Kurani e bën të qartë, se ndryshimi i shoqërisë dhe botës në përgjithësi, duhet bërë mbi të gjitha në lidhje me ndryshimet vetjake: “Zoti nuk i ndryshon rrethanat e njeriut, nëse ato nuk ndryshojnë brenda vetes” (13:11). Thuhet se Profeti Muhamed (a.s.)

6 Përshtypjet e Thomas Merton mbi nevojën e të “jetuarit çfarë mendojmë”, janë pasqyruar në librin e tij: *Thoughts in Solitude* (Farrar Straus Giroux, 1993) dhe *Seeds*, përzgjedhur dhe redaktuar nga Robert Inchausti (Boston, MA: Shambhala Publications, Inc., 2002), fq. 131.

7 Shkrimi nga *Deutsche Welle* titullohet: “Knowledge is Power: Why Education Matters” dhe doli më 4/12/14, në: <http://www.dw.de/knowledge-is-powerwhy-education-matters/a-15880356>.

“Dituria është fuqi” – është një thënie e cila zakonisht i mvishet një filozofi dhe shkencëtari të njohur anglez të vitit 1597, që ende sot e kësaj dite vë në pah rëndësinë e dijes në botën bashkëkohore. Arsimi krijon themelet e dijes sonë dhe të zhvillimit të saj, që nga përvojat tona më të hershme shkolllore e deri në arsimin e mesëm. Njerëzit e përdorin diturinë në jetën e tyre profesionale e vetjake dhe shoqëria, si bashkësi njerëzish, i jep trajtë botës në të cilën jetojmë. Ndaj dhe fuqia e arsimit është një nga çelësat e zhvillimit të një shoqërie të suksesshme, që i jep dobi gjithë njerëzimit. Mirëpo gjërat kanë rrjedhur fare keq. Shoqëria, vlerat dhe morali, që të tria kanë shkuar duke u bjerrë. Si mund ta ketë humbur arsimi fuqinë e tij për të ndërtuar një shoqëri të dobishme dhe të drejtë?! Si mund të ndalohet kjo rënie?!

Te *Fuqia e Arsimit*, autori u rikthehet parimeve fillestare dhe pyet: çfarë është arsimi, çfarë kërkon gjithsecili dhe shoqëria në tërësi prej arsimit? Rilidhja e arsimit me “zemrën dhe shpirtin” e njerëzimit si dhe gjetja e qëllimit madhështor të njeriut është e një rëndësie parësore. Kjo ndryshon nga “fabrika e dijes”, e cila thjesht zhvillon njerëz për përparim material e zhvillim vetjak. Vlerat, morali, dhembshuria, ndjeshmëria, mirënjohja, respekti i ndërsjellë, ndershmëria dhe përgjegjësia shoqërore, janë që të gjitha veçori thelbësore për njerëzit, të cilat, të marra në tërësi krijojnë një shoqëri të suksesshme. Këto tipare kanë nevojë të rrenjosen përgjatë gjithë përvojës arsimore. Duke rimenduar dhe zhvilluar një mënyrë të dobishme arsimit, njeriu mund të vazhdojë të punojë për ndërtimin e një bote më të mirë, e mbështetur në barazi dhe drejtësi për të gjithë.

JEREMY HENZELL-THOMAS është bashkëpunëtor shkencor (dhe ish-bashkëpunëtor i jashtëm) në Qendrën e Studimeve Islame, në Universitetin e Kembrixhit. Bashkëpunëtor i Shoqërisë Mbretërore të Arteve dhe anëtar i Komitetit Ekzekutiv të Shoqatës Muslimane të Shkencave Shoqërore (AMSS UK). Ai ka qenë i pari Kryetar i Forumit Kundër Islamofobisë dhe Racizmit (FAIR), si dhe është themeluesi dhe ish-Drejtori Ekzekutiv i *Fondacionit Libri*. Tashmë është bashkëpunëtor i redaksisë së *Critical Muslim*, gjithashtu ka shkruar rregullisht ndër vite për revistat *Islamica* dhe *Emel*, përpos rubrikës Besimi në gazetën *The Times*. Si ish-mësimdhënës në Gjuhësi të Zbatuar, pranë Universitetit të Edinburgut, përpiqet t’i ushtrojë aftësitë e tij akademike të filologjisë dhe psiko-gjuhësisë, në çështjet bashkëkohore që ndikojnë në përshtypjen rreth Islamit dhe muslimanëve, si dhe në përparimin e dialogut dhe bashkëbisedimit kritik, në një sërë këndvështrimesh shoqërore, kulturore dhe arsimore.

ISBN 978-9928-126-30-6

